

מחקרי גבעה

שנתון המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון **תשפ"א**

כרך ח

עורכים:

פרופ' משה צפור
ד"ר אליסיה גרינבנק
ד"ר אפרת בנג'ז
ד"ר יוחנן קאפח

מועצת המערכת:

פרופ' מיכאל אביעוז
פרופ' בנימין בר-תקווה
פרופ' אורציון ברתנא
הרב פרופ' שלמה זלמן הבלין
פרופ' שמיר יונה
פרופ' אהרן ממן
פרופ' אסתר עדי-יפה
פרופ' יצחק קלימי
פרופ' ישראל ריץ'
פרופ' אביגדור שנאן

עריכה לשונית

עברית: אודי לוינגר
אנגלית: יאיר האס

מזכירת המערכת: בת-שבע הרוש
עיצוב והפקה: צופית צחי

© כל הזכויות שמורות

תשפ"א 2021
ISSN 2664-553X

המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון
ד"ר אבטח 79239, טל' 08-8511900
דוא"ל givaa@washington.ac.il
אתר המכללה www.washington.ac.il

תוכן

5	דבר ראש המכללה
7	דבר המערכת
11	רשימת כותבי המאמרים

שער ראשון | יהדות

17	לשון המקרא כיוצרת מדרש ודרשנות	משה צפור
45	איזהו 'הר המור', בפיוט 'יום שבתון' לרבי יהודה הלוי?	גבריאל ברזילי
63	היחיד מול יחידו של עולם במשנת רבי זאב מז'טומיר	יהושפט נבו
87	על דמותו של הרב קוק בעיני צאצאי תלמידיו החרדים - בין דור ראשון לדור שני	יצחק רונס

שער שני | חינוך והוראה

105	מעורבות הורים בבית הספר בחינוך היהודי: הממלכתי, הממלכתי-דתי והחרדי ובחינוך הערבי	אליסיה גרינבנק ואפרת בנג'ו
123	מי יניף את דגל הפנאי? על מדיניות הפנאי עבור נוער עם מוגבלות	אורית גילור, חגית קליבנסקי, דרורה כפיר
143	אתגרים בהשתלבות עובדות מקצועות הבריאות במסגרות חינוך בתחילת דרכן המקצועית	אסתר גולדבלט, רבקה פלזנשטיין, אוהלה גרוס-אביניר
165	התערבות טיפולית של מחנכת בכיתת חינוך מיוחד: חקר מקרה	אליעזר יריב ובתיה בר

185	הקשר בין חוללות הורית ואיכות האינטראקציה אב-ילד לבין מידת השימוש של אבות במדיה דיגיטלית בזמן אינטראקציה עם ילדיהם	רינת כספי
207	הקשר בין מאפיינים אישיים של מורים ומתכשרים- להוראה ובין עמדותיהם כלפי שילוב תלמידים עם מוגבלות בשמיעה במערכת החינוך הרגילה	אורלי שי

שער שלישי | חינוך גופני ובריאות

233	הקשר בין שיווי משקל סטטי ודינמי לבין הישגים לימודיים בקרב תלמידי כיתה ה' בישראל	מירי שחף, רוני לסלו-רוט, אייל רוזנשטריך
249	הוראה והסמכת מורים לחינוך גופני באמצעות למידה מקוונת	דקלה זיו ודני מורן
269	הערכת יעילות שיעורי לימוד שחייה בכתי הספר בישראל בטווח השנים 2011-2016	סיגלית אבוחצירא, דניאל מורן, אורי אליהו

שער רביעי | סקירת ספרות

287	"האם יש זכות קיום למדעים ההומניים בפורמט הנוכחי?" מגבלות המחקר האקדמי שעוסק במודל האקדמי	אורנה לוין
-----	---	------------

מחברי המאמרים

סיגל אבוחצירא

דוקטורנטית בבית ספר למדעי הבריאות, אוניברסיטת אריאל
sigal00000@gmail.com

ד"ר אורי אליהו

בית הספר למדעי הבריאות, החוג לתזונה, אוניברסיטת אריאל
urieli@ariel.ac.il

ד"ר אפרת בנג'ו

החוג לגיל הרך, המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון; החוג לחינוך מיוחד, המכללה
האקדמית בית ברל
bengiog@gmail.com

בתיה בר

מורה בחינוך מיוחד, משרד החינוך
2006bb@walla.co.il

ד"ר גבריאל ברזילי

החוג לתנ"ך, המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון ומרכז יעקב הרצוג ללימודי יהדות
barzilg@gmail.com

ד"ר אסתר גולדבלט

החוג לגיל הרך, מכללת אורות ישראל ומכללת אפרתה; החוג לחינוך מיוחד, מכללת אפרתה
stgoldblat@gmail.com

ד"ר אורית גילור

החוג לחינוך מיוחד, המכללה האקדמית בית ברל
oritg@beitberl.ac.il

אוהלה גרוס-אביניר

החוג לניהול ארגוני שירות, מכללת הדסה ירושלים; החוג לייעוץ חינוכי, מכללת אורות
ישראל
ohelaav@hac.ac.il

ד"ר אליסיה גרינבנק

ראשת החוג לחינוך מיוחד, המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון
gralicia2@gmail.com

דקלה זיו

דוקטורנטית בבית הספר למדעי הבריאות, אוניברסיטת אריאל; החוג לחינוך גופני, המכללה
האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון
zivdikla1@gmail.com

פרופ' אליעזר יריב

פרופסור חבר, ראש החוג לחינוך משלב לתואר השני, המכללה האקדמית לחינוך גבעת
ושינגטון
elyariv@gmail.com

ד"ר רינת כספי

ראשת החוג לחינוך, החוג לגיל הרך, המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון
rinatc10@gmail.com

פרופ' דרורה כפיר

פרופסור חבר (כדימוס) בחוג לחינוך, המכללה האקדמית בית ברל
gadikf@netvision.net.il

ד"ר אורנה לוי

החוג לספרות, המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון והמכללה האקדמית אחוה; ראש
אקדמי של מרכז הסימולציה במכללה האקדמית אחוה
orna_1@achva.ac.il

ד"ר רוני לסלו-רוט

בית הספר למדעי ההתנהגות, המרכז האקדמי פרס
ronilaslo@gmail.com

פרופ' דניאל מורן

פרופסור מן המניין, המחלקה לניהול מערכות בריאות, אוניברסיטת אריאל
dani.moran@sheba.health.gov.il

ד"ר יהושפט נבו

גמלאי החוג לתנ"ך, מכללת שאנן
yehoshafat100@gmail.com

רבקה פלונשטיין

החוג לגיל הרך, מכללת אורות ישראל
rivkafel@gmail.com

פרופ' משה צפור

פרופסור אמריטוס במחלקה לתנ"ך, אוניברסיטת בר אילן; ראש החוג לתנ"ך וראש התוכנית לתואר שני בתנ"ך במכללה האקדמית לחינוך גבעת וושינגטון
moshezi1934@gmail.com

ד"ר חגית קליבנסקי

המסלול לחינוך בלתי פורמלי, המכללה האקדמית בית ברל
hagitklib@gmail.com

ד"ר אייל רוזנשטריך

בית הספר למדעי ההתנהגות, המרכז האקדמי פרס והמכללה האקדמית בווינגייט
eyal@pac.ac.il

יצחק רונס

לימודי יסוד ביהדות, המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון; מכללת אורות ישראל;
מכללה ירושלים
yroness@gmail.com

ד"ר מירי שחף

החוג לחינוך גופני, המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון
mirile@washington.ac.il

ד"ר אורלי שי

החוג לחינוך מיוחד, המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון
orlyshai1@gmail.com

הקשר בין חוללות הורית ואיכות האינטראקציה אב-ילד לבין מידת השימוש של אבות במדיה דיגיטלית בזמן אינטראקציה עם ילדיהם

רינת כספי

תקציר

מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון אם תחושת החוללות ההורית ואיכות האינטראקציה אב-ילד ינבאו את הרגלי השימוש של אבות באמצעי מדיה. כמו כן, המחקר בדק באילו מבין הזמנים של האב עם הילד הוא צורך יותר מדיה (בשעת ארוחה, בזמן משחק בבית, בזמן בילוי משותף מחוץ לבית או בזמן הליכה משותפת).

במחקר השתתפו 82 אבות לילדים בני שנתיים עד 12. האבות התבקשו לענות על שאלונים לגבי הרגלי השימוש שלהם במדיה במצבים שונים ביום-יום, על תפיסת החוללות ההורית שלהם, על תפיסת איכות האינטראקציה בינם ובין ילדם ועל שאלון דמוגרפי. נמצא שהזמן הרב ביותר שבו האב משתמש במדיה דיגיטלית הוא בזמן בילוי עם הילד מחוץ לבית (בהשוואה למצבים אחרים עם הילד). כמו כן, כאשר האב בעל תחושת חוללות הורית גבוהה, מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם ילדו טובה יותר. מידת פניות של האב לאינטראקציה גבוהה יותר עם הילד מסבירה שימוש מופחת באמצעי מדיה במהלך השהות עם הילד. המחקר פותח צוהר חדש להבנת קשרי הגומלין בין הרגלי צריכת המדיה של אבות לבין תחושת החוללות ההורית ולבין מידת הפניות שלהם לאינטראקציה עם ילדיהם.

תאריכים: מדיה דיגיטלית, חוללות הורית, רשתות חברתיות, אינטראקציה אב-ילד, מעורבות אבות

מבוא

בעשורים האחרונים, עם השתלכותן של אימהות בשוק העבודה, חלה מגמה של שינוי בחלוקת תפקידי ההורות, ויותר אבות מעורבים בגידול ילדיהם מאשר בעבר (שחר וליזש, 2007). למעורבות האב בגידול הילדים ולקשר בין האב לילדיו נמצאו השלכות משמעותיות על התפתחות קוגניטיבית, רגשית וחברתית של הילד (Henry et al., 2020). מגמה נוספת שהתפתחה בעשור האחרון היא השימוש הרב במדיה דיגיטלית, שהפכה לחלק בלתי נפרד מחיי היום-יום של ילדים ומבוגרים (Cho & Lee, 2017; Baram & Bolton, 2019). לשימוש נרחב זה עשויות להיות השלכות שליליות על איכות וכמות האינטראקציות הבין-אישיות שילדים זוכים להם מהוריהם (Aiken, 2017). למחקר הנוכחי שתי מטרות עיקריות. הראשונה היא לבחון באילו מצבים חברתיים עם הילד, אבות משתמשים במדיה במידה גבוהה (בזמן ארוחה משותפת, בזמן משחק בכית, בזמן בילוי בחוץ עם הילדים, בזמן הליכה משותפת). המטרה השנייה היא לבחון האם מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד והחוללות הורית ינבאו את מידת השימוש של האב במדיה במצבים חברתיים עם הילד. חוללות הורית היא תחושת המסוגלות של ההורים לגבי תפקודם ההורי. ההנחה היא שמערכת היחסים בין ילדים להורים בעלי חוללות הורית גבוהה תהיה חיובית יותר, ההורה יציב לילדיו גבולות מותאמים ויספק להם את הדרוש להתפתחות תקינה (Hnatiuk et al., 2015; Jago et al., 2015). למרות הגידול בשנים האחרונות של מחקרים בנושא האבהות, מרבית הספרות המחקרית מתמקדת בעיקר בנושא האבהות בקרב אבות גרושים (Adamsons & Johnson, 2013, Jeynes, 2015). מאחר שתרומתה של אינטראקציה איכותית בין אב לילד חשובה להתפתחותו של הילד, והשימוש במדיה במהלך האינטראקציות פוגע באיכות האינטראקציה, הבנת הגורמים שעשויים להסביר את השימוש של האב במדיה בזמן השהייה עם הילד היא חשובה וטרם נחקרה.

סקירת ספרות

חשיבותם של אבות במעורבות בגידול ילדיהם נחקרה לאורך השנים האחרונות ונמצאה כחשובה להתפתחות ילדיהם. לאחרונה נערכה סקירה מקיפה של 44 מחקרים שנערכו בעשר מדינות שונות ברחבי העולם, ונמצא שאיכות האינטראקציה בין אב לילדיו ומעורבותו בחינוכם תורמים לרווחתם הנפשית של הילדים, להפחתה בשיעור של בעיות התנהגות ולהתפתחותם החברתית והלימודית. כמו כן, נמצא שתרומתו של האב אינה נופלת מתרומתה של האם בגידול הילדים (Henry et al., 2020). תרומה זו אף עשויה להימשך עד לבגרותם של הילדים (Gillette & Gudmunson, 2014). מחקרים אחרים שהתמקדו בהשלכות השליליות של קשר לא תקין בין אב לילד הראו שמצבים אלו מנבאים למשל התנהגויות בעייתיות כגן. בין המצבים שנבחנו בהקשר זה היו אי שביעות רצון של אבות מהקשר עם הילד (Keown, 2011), חוללות הורית נמוכה (Trahan, 2018) ואינטראקציות שליליות בין האב לילדיו (DeKlyen et al., 1998; Keown, 2011).

גורמים שונים נמצאו קשורים לאינטראקציה איכותית בין האב לילד ומעורבותו בגידולו, ובהם גיל הילד, השכלת האב, שעות עבודה, שביעות רצון מהזוגיות ועמדותיו של האב לגבי חלוקה מגדרית של התפקידים (Keizer, 2015; Trahan, 2018).

בעשור האחרון עלה השימוש במדיה הדיגיטלית, והדבר הביא לשינויים באינטראקציה בין הורים לילדים ופגע באיכות האינטראקציות ביניהם (McDaniel, 2019). השימוש בטלפונים חכמים ובאמצעי מדיה אחרים מפחית את כמות האינטראקציות בין הילדים להוריהם, וגם כאשר הן מתקיימות הן אינן רציפות ונקטעות בכל פעם מחדש (Aiken, 2017; Baram & Bolton, 2019). באופן כללי, שיעור השימוש במדיה גדל בכל שנה וגורם להסחות דעת רבות במהלך פעילות גומלין בין אנשים (Kildare & Middlemiss, 2017; McDaniel, 2019).

ברוח שהתפרסם על מידת השימוש ברשתות החברתיות בשנים 2005-2015, נמצא ש-62% מהגברים משתמשים ברשתות חברתיות. בעבר השימוש ברשתות חברתיות אפיין בעיקר נשים, אך משנת 2014 נמצא שגברים משתמשים ברשתות החברתיות באופן דומה לנשים. עוד נמצא שככל שהגיל עולה, כך מידת השימוש ברשתות חברתיות בכלל ובאינטרנט בפרט פוחת בקרב כלל האוכלוסייה (Perrin, 2015). במחקר שנערך לאחרונה בסין נמצא שעם התפרצות וירוס הקורונה חלה עלייה נוספת במידת השימוש במדיה דיגיטלית (Islam et al., 2020).

מדוח בזק האחרון שהתפרסם (2020) עולה כי מספר הגולשים באינטרנט בישראל עומד על כ-6.7 מיליון איש, המהווים כ-76.9% ממשקי הבית בישראל. בשנת 2019, השנה שבה בוצע המחקר הנוכחי, מספר הגולשים באינטרנט בישראל עמד על 6.6 מיליון איש. וואטסאפ היא הרשת החברתית השכיחה ביותר (91% משתמשים). בפייסבוק משתמשים בעיקר מבוגרים (85% משתמשים), והאינסטגרם נמצא בשימוש מופחת יותר בקרב האוכלוסייה הבוגרת (49%) בהשוואה לבני נוער. 67% מהמשתמשים בטלגרם הם גברים. עוד נמצא ש-30% מההורים בודקים את כמות הלייקים לפחות פעם בשעה לאחר פרסום פוסט (דוח בזק, 2019). דוחות אלו מדגישים את השימוש הרב במדיה הדיגיטלית במהלך היום, גם בזמן אינטראקציות של ההורים עם ילדיהם.

השימוש באינטרנט בקרב האוכלוסייה היהודית מושפע מהגדרת מידת הדתיות של האדם. בקרב המכנים את עצמם כמסורתיים השימוש באינטרנט נפוץ מאוד, ומסנני האתרים והאינטרנט הכשר מאפשרים גם לחברה הדתית והחרדית להשתמש באינטרנט. בחברה הדתית הפתיחות כלפי האינטרנט גבוהה יותר מאשר בחברה החרדית, וניתן לראות שדתיים גולשים באתרים הנותנים סיוע בענייני יהדות, מתעדכנים בנעשה בעולם היהודי, קוראים טקסטים יהודיים או פונים לרבנים בשאלות הלכתיות ומוסריות, וכן נהנים מבידור המתאם לציבור הדתי (כץ, 2011). בחברה החרדית רווחת האמונה שהאינטרנט מסכן את הקהילה, אך בשנים האחרונות ניכרת עלייה בפתיחות לנושא, ביותר בתים ישנם מחשבים ובחלקם אף יש אינטרנט (נריה-בן שחר ולב-און, 2013).

השימוש בטלפונים חכמים בזמן שהות עם הילד

במחקרים שונים נבדקה השפעת השימוש של הורים במדיה דיגיטלית על התנהגותם של ההורה והילד במצבים חברתיים, כגון בזמן ארוחות משותפות (Moser et al., 2016), משחק משותף בבית (Courage et al., 2010) או בגן שעשועים (Hiniker et al., 2015). מרבית המחקרים נערכו בקרב אימהות בלבד, ובמקצת המחקרים שבהם השתתפו אבות הם היוו ברוב המקרים רק כרבע מכמות הנבדקים.

המדיה הדיגיטלית עשויה להפריע למהלך האינטראקציה בזמן בילוי או משחק משותף בין הורים לילדיהם. לדוגמה, בניסוי שנערך על ילדים בני חצי שנה ושוב בגיל שנה וחצי, נמצא שההורים דיברו ושיחקו פחות עם ילדיהם כאשר במהלך המשחק המשותף עם הילד הטלוויזיה הייתה דלוקה ברקע (Courage et al., 2010). במחקר שנערך בזמן משחק פוטבול על ילדים בגיל 3-12, נמצא שהילדים רצו מהר יותר כאשר הוריהם צפו במשחק והיו רגישים לנעשה במגרש. אולם כאשר הוריהם היו עסוקים במכשיר הטלפון במהלך המשחק, הילדים רצו לאט יותר והרבו ליפול. תוצאות אלה התקבלו גם כאשר התגובות למשחק היו שליליות (Stupica, 2016).

הנוכחות הפיזית של ההורה הוא משתמש בטלפון בזמן אינטראקציה עם הילד, אינה מהווה תחליף לאינטראקציה איכותית הכוללת הקשבה ורגישות לילד. במחקר שנערך בקרב הורים לילדי גן ובית הספר במהלך ארוחה במסעדת מזון מהיר, נמצא שהורים שהשתמשו בטלפונים חכמים במהלך הארוחה היו פחות רגישים וקשובים לילדיהם גם כאשר הילדים גילו התנהגויות פרובוקטיביות. לעיתים ההורים בכלל לא הגיבו להתנהגויות אלו למשך זמן מה, ואז הגיבו בטון כועס, נתנו הוראות חוזרות ונשנות בלי ליצור קשר עין, וגילו חוסר רגישות לצורכי הילדים (Radesky et al., 2014).

הסחות דעת של הורים בשל המדיה הדיגיטלית נצפתה גם בזמן משחק בחוץ בגן השעשועים. במחקר שנערך בקרב הורים ומטפלות בגן השעשועים, נמצא ש-59% מהם השתמשו בטלפון בזמן שהייה בגן השעשועים, אך משך השימוש היה קצר (Hiniker et al., 2015).

בשנים האחרונות גדלה המודעות להשפעות השליליות שעשויות להיות לשימוש הרב בטלפונים חכמים על היחסים בין הורים לילדיהם. מודעות זו הביאה לפרסומים המבקשים מהורים להשתמש פחות בטלפון החכם ולהקדיש זמן רב יותר לאינטראקציה פנים אל פנים עם ילדיהם (Wolfersat et al., 2020).

רשתות חברתיות ופורומים להורים כאמצעי לתמיכה הורית

לצד ההשפעות השליליות האפשריות של השימוש במדיה דיגיטלית על איכות האינטראקציה בין הורה לילד, נראה כי למדיה הדיגיטלית ישנם גם יתרונות להורים. הרשתות החברתיות והפורומים מאפשרים להורים להתייעץ בנושאים הקשורים להורות ומספקים מקור תמיכה רגשי וחברתי התורם לרווחתם הנפשית.

בעבר אבות דיווחו שהם משתמשים באופן מועט ברשתות חברתיות לצורך קבלת תמיכה בנושאי הורות, ושימוש כזה היה נחלתן של אימהות בלבד (Lupton et al., 2016; Sanders et al., 2010). בשנים האחרונות חל שינוי במגמה זו וניכר שגם אבות החלו להשתמש יותר ברשתות החברתיות ובפורומים לצורך קבלת אינפורמציה על הורות (48%), ייעוץ (24%) וקבלת תמיכה רגשית (28%) (Duggan et al., 2015). 60% מהגברים בישראל מדווחים שהרשתות החברתיות גורמות להם לתחושת שייכות ולהרגשה שהם חלק מקהילה, ומעל 30% מדווחים שהרשת מסייעת להם לקבל תמיכה רגשית (דוח בזק, 2019).

בסקירה שנערכה לאחרונה וכללה 33 מחקרים, נמצא שההורים אומנם מביעים אי שביעות רצון מההפרעות של המדיה הדיגיטלית בזמנים של בילוי משפחתי משותף, אך השימוש במדיה הדיגיטלית חשוב להורים ומסייע להתמודדות עם העומס בבית ובעבודה ומאפשר להפיג שעמום או בדידות (McDaniel, 2019). אחד הגורמים שנמצאו קשורים למידת השימוש במדיה הדיגיטלית של אימהות במצבים חברתיים הוא חוללות הורית (כספי, 2020). חוללות הורית היא האמונה של ההורה לגבי יכולתו לתפקד ביעילות במישור ההורי (Jones & Prinz, 2005). במחקר נמצא שהמדד אשמה אימהית, שהוא אחד מארבעת מדדי החוללות ההורית, ניבא את מידת השימוש של האם באמצעי מדיה דיגיטליים במצבים חברתיים. עוד נמצא כי מידת השימוש הגבוהה ביותר באמצעי המדיה של האם נעשת בזמן בילוי משותף עם הילד בבית או בחוץ (כספי, 2020). במחקר הנוכחי נעשה ניסיון לבדוק האם קשר זה מתקיים גם בקרב אבות, והאם ישנם גורמים נוספים (כמו מידת הפניות של האב לקשר עם הילד) שמסבירים את מידת השימוש במדיה. גורמים אלו טרם נבדקו בהקשר של אבות.

חוללות הורית ופניות אבות לאינטראקציה עם הילד

תחושת חוללות הורית היא מושג שפותח מתוך התיאוריה של בנדורה על הלמידה החברתית. בנדורה הגדיר את תחושת החוללות כאמונה של הפרט ביכולתו לבצע ביעילות התנהגויות הנחוצות לו כדי להשיג את התוצאה המצופה (Bandura, 1997). כדי שהורה יחוש חוללות הורית גבוהה, הוא צריך להיות בעל ידע בנושא הורות ואמונה ביכולתו להשתמש בידע זה לטיפול בילדיו (Bandura, 1989).

הנושא של חוללות הורית בכלל, וחוללות הורית בקרב אבות בפרט, כמעט שלא נחקר לאורך השנים. במחקרים המועטים שבחנו את החוללות ההורית בקרב אבות, נמצא שחוללות הורית טובה מביאה למעורבות גבוהה יותר של האב בגידול ילדיו (Trahan, 2018) ולחשיפת הילדים לסביבה ביתית עשירה (Peacock-Chambers et al., 2017). במחקר שנערך על אבות בקוריאה נמצא קשר מובהק בין אבות עם חוללות הורית טובה לבין הענקת חום ואהבה לילד והתנהגויות של שליטה עצמית של ההורה בשעת אינטראקציה עם הילד (Shim & Lim, 2019).

לעיתים היכולת של האבות להיות מעורבים בגידול הילדים ולהתפנות לאינטראקציה איכותית

עם הילד היא מוגבלת בגלל שעות עבודה ארוכות והתפיסה הרווחת בחברה שגברים הם ה"מפרנסים" העיקריים במשפחה (Mathwasa & Okeke, 2016; Murray et al., 2014).

על פי הלשכה לסטטיסטיקה (2018), 84% מהגברים בגיל 25-64 עובדים בממוצע 40.5 שעות בשבוע. למרות היקף השעות הגבוה יחסית, הם נדרשים להמשיך לא פעם את עבודתם בבית גם לאחר שעות העבודה. מצב זה גורם לקונפליקט בין משפחה לעבודה ולפגיעה ברווחתם הנפשית של אבות (Kulik et al., 2016).

לסיכום, איכות האינטראקציות בין אב לילד ומעורבותו בגידול הילדים חשובה וקריטית להתפתחותם הבריאה והתקינה של הילדים. למרות העלייה בעשורים האחרונים במעורבות של אבות בגידול הילדים, עדיין ישנם גורמים שפוגעים באינטראקציות בין אב לילד. עם כניסתה הנרחבת של המדיה הדיגיטלית כחלק אינטגרלי מחיי המשפחה (ובמיוחד הטלפונים החכמים), כמות האינטראקציות ואיכותן נפגעו, וגם כאשר הן מתקיימות הן מופסקות לא פעם בשל השימוש באמצעים דיגיטליים במהלכן. הגורמים שעשויים להשפיע על מידת השימוש במדיה הדיגיטלית בזמן שהייה עם הילד הם חוללות הורית ומידת הפניות של האב לאינטראקציה איכותית עם הילד.

המחקר הנוכחי

מחקרים שבחנו את מידת השימוש באמצעי מדיה התייחסו בעיקר לכמות השימוש במדיה בקרב אימהות ומעט מאוד בקרב אבות. הבדיקה נעשתה ללא הבחנה באילו מצבים נעשה השימוש במדיה, ואם השימוש בה נעשה בנוכחות הילדים. במחקרים המועטים שבהם נעשתה התייחסות למידת השימוש של האב במדיה במצבים חברתיים, כל מחקר התמקד במצב חברתי אחד (לדוגמה, בזמן הארוחה או בגן השעשועים), אך לא נערכה השוואה בין זמנים שונים ובין פעילויות שונות. כמו כן, כמות האבות שהשתתפו בכל מחקר הייתה כרבע מכלל המדגם, שברובו כלל אימהות. המחקר הנוכחי מתייחס לארבעה מצבים חברתיים נפוצים שבהם האב נמצא באינטראקציה עם ילדיו, ובחן באיזה מצב חברתי האב משתמש יותר במדיה דיגיטלית. כמו כן, נעשה ניסיון להבין כיצד הגורמים של גיל האב והילד, חוללות הורית ופניות לאינטראקציה איכותית עם הילד מהווים גורמים מסבירים של תופעת השימוש במדיה במצבים חברתיים. המחקר הוא מחקר גישוש שטרם נבדק במחקרים קודמים בתחום בכלל ובישראל בפרט.

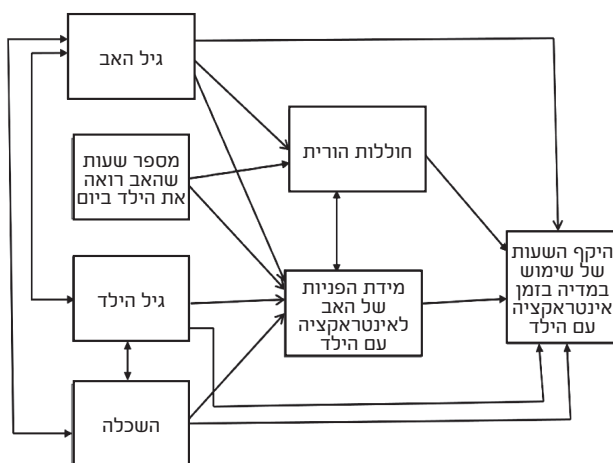
מתודולוגיה

שאלות המחקר:

1. באילו מצבים חברתיים עם הילד (בשעת ארוחה, בזמן משחק משותף בבית, בזמן בילוי מחוץ לבית, בזמן הליכה משותפת) האב ישתמש יותר במדיה? והאם מידת השימוש שונה בקרב אבות בגילים שונים וילדים בגילים שונים?
2. האם קיימים הבדלים במידת הפניות לאינטראקציה בין אב לילד ותחושת החוללות בקרב אבות בגילים שונים ואבות לילדים בגילים שונים?
3. האם החוללות ההורית תנבא את מידת הפניות לאינטראקציה אב-ילד לאחר פיקוח על המשתנים הדמוגרפיים (השכלת אב, גיל האב, גיל הילד ומשך הזמן שהאב רואה את הילד ביום)?
4. מהם יחסי הגומלין בין היקף השעות של שימוש במדיה של האב בזמן אינטראקציה עם הילד, מידת הפניות לאינטראקציה אב-ילד, חוללות הורית ומשתנים דמוגרפיים נוספים (גיל הילד, גיל האב, השכלת האב ומשך הזמן שהאב רואה את הילד ביום)?

שיעורנו שאבות ישתמשו יותר במדיה בזמן בילוי משותף בבית ובחופו, בדומה למחקר קודם שנערך על אימהות (כספי, 2020). כמו כן, שיעורנו שהחוללות ההורית תנבא את מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד, בהתאם למחקרו של טראהאן (Trahan, 2018) שהראה כי חוללות הורית גבוהה מביאה למעורבות גבוהה יותר של האב בגידול ילדיו.

השאלה הרביעית נבחנה באמצעות מודל ניתוח נתיבים (איור 1), שמסביר את הקשרים בין היקף השעות של שימוש האב במדיה בזמן אינטראקציה עם הילד בבית או בחוץ באמצעות המשתנים מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד, חוללות הורית ומשתנים דמוגרפיים נוספים (גיל הילד, גיל האב, השכלת האב ומשך הזמן שהאב רואה את הילד ביום).

איור 1: מודל ניתוח נתיבים לניבוי היקף השעות של שימוש במדיה של האב בזמן אינטראקציה עם הילד בבית או בחוץ, באמצעות משתנים דמוגרפיים, חוללות הורית ומידת הפניות לאינטראקציה אב-ילד

שיערנו שהחוללות של האב ומידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד ינבאו את היקף השימוש של האב במדיה בזמן אינטראקציה עם ילדו, ושהחוללות של האב תסביר את מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם ילדו. כמו כן, שיערנו שאבות שמשכילים יותר ישתמשו פחות במדיה בזמן אינטראקציה עם הילד, ושככל שהילד גדול יותר כך מידת השימוש של האב באמצעי מדיה עם ילדיו תהיה גבוהה יותר. עוד שיערנו שככל שהאב נוכח שעות רבות יותר בזמן הערות של הילד, כך הפניות שלו לאינטראקציה עם ילדו תהיה גבוהה יותר וכך גם החוללות ההורית שלו. השערה נוספת הייתה שככל שהאב יהיה מבוגר יותר, כך מידת הפניות שלו לאינטראקציה עם ילדו תהיה גבוהה יותר וכך גם החוללות ההורית שלו.

משתתפי המחקר

המחקר נערך בישראל בשנת 2020 והשתתפו בו 82 אבות לילדים בני שנתיים עד 12 (M=5.79 SD=2.98), שהביעו את הסכמתם להשתתף במחקר. האיסוף נערך באמצעות האינטרנט והופץ בקבוצות סגורות ייעודיות בפייסבוק, בפורומים להורות ובקבוצות וואטסאפ של אבות לילדים ברשתות חברתיות. גיל האבות נע בין 22 ל-54 (M=35.16 SD=7.52). 97.5% מהאבות נשואים עם 3.43 ילדים בממוצע (SD=1.63). 85.4% מהאבות עובדים במשרה מלאה ובעלי 14 שנות לימוד בממוצע (SD=3.60). 6.1% מגדירים את עצמם כחילוניים, 19.5% כמסורתיים, 56.1% כרתיים, ו-18.3% כחרדים. 45 אבות לבנים ו-37 אבות לבנות.

כלי המחקר

האבות התבקשו לענות על ארבעה שאלונים: שאלון מידת השימוש שלהם במדיה במצבים חברתיים שונים עם הילד, שאלון חוללות הורית, שאלון תפיסת איכות האינטראקציה בין הורה-ליד על ידי ההורה, ושאלון דמוגרפי.

שאלון מידת השימוש של האב באמצעי מדיה במצבים חברתיים עם הילד – השאלון חובר לצורך המחקר הנוכחי, על בסיס השאלון מידת השימוש של האב באמצעי מדיה במצבים חברתיים עם הילד (כספי, 2020). השאלון כלל שמונה שאלות והורכב משני חלקים: האחד הוא היקף השעות של שימוש האב במדיה בזמן אינטראקציה עם הילד בבית או בחוץ בחלוקה לפי סוג המדיה (במחשב, בטלוויזיה, בסמארטפון לצורך גלישה ברשתות חברתיות או אתרי אינטרנט, בשיחות טלפון), במדד זה חושב לכל נדק סכום השעות שבהן הוא משתמש באמצעי המדיה השונים במהלך אינטראקציה עם הילד ביום. בחלקו השני של השאלון האב נדרש להתייחס לזמנים שונים במהלך השהייה עם הילד שבהם הוא משתמש במדיה: בזמן ארוחה עם הילד, בזמן משחק משותף בבית, בזמן בילוי מחוץ לבית ובזמן הליכה משותפת. התשובות בחלק זה הן על סולם ליקרט, כאשר הסקלה נעה בין 1 – כלל לא משתמש, ועד 4 – משתמש לעיתים קרובות.

שאלון חוללות עצמית הורית (רביב ובר-טל, 1995 אצל ליאון, 2001) - השאלון כלל 15 שאלות בסולם ליקרט מ-1 (בכלל לא) ועד 6 (במידה רבה מאוד). מטרת השאלון הייתה לבדוק את החוללות העצמית של אב והוא כלל ארבעה מדדים: שביעות רצון ממידת הקשר עם הילד (6 פריטים), תחושת התמודדות עם משמעת וחינוך (4 פריטים), תחושת אשמה כלפי הילד (3 פריטים), ותחושת שליטה עצמית כלפי הילד (2 פריטים). לשאלות השייכות למדדים של תחושת אשם ושליטה עצמית נעשה היפוך של הסקלה. המהימנות של הכלי כפי שדווחה אצל רביב ובר-טל (1995) באמצעות אלפא של קרוניך הייתה 0.87. במחקר הנוכחי התקבלה מהימנות אלפא כללית לשאלון דומה של 0.87, ולגבי אחד ממדדי המחקר: שביעות רצון ממידת הקשר עם הילד - 0.85, תחושת התמודדות עם משמעת וחינוך - 0.72, תחושת אשמה כלפי הילד - 0.71, תחושת שליטה עצמית הורית כלפי הילד - 0.50.

תפיסת איכות האינטראקציה הורה-ילד על ידי ההורה - מטרת השאלון הייתה לבחון את השפעת חיי העבודה על יחסי ההורה לילדיו. כלומר, בחינת מידת הפניות של ההורה לאינטראקציה עם הילד לאחר שעות העבודה. השאלון חובר על ידי צינמון ועמיתיה (Cinamon et al., 2007), וכולל 16 פריטים הנעים על סקלה שבין 1 - מאוד לא מסכים ועד ל-5 - מסכים מאוד. השאלות בודקות את מידת פניות של ההורה לצורכי הילד למרות העייפות אחרי עבודה. היגדים לדוגמה: "לא משנה כמה לחץ יש בעבודה, כשאני עם הילד שלי אני לא חושב על כך", או היגד הפוך: "אחרי יום עבודה ארוך אני עייף עד כדי כך שאין לי כוח לשחק עם הילד". לכל נבדק חושב ציון ממוצע בשאלון לאחר היפוך הפריטים ההפוכים. ציון גבוה מצביע על פניות גבוהה יותר של ההורה לאינטראקציה עם הילד. המהימנות של הכלי כפי שדווחה במחקרה של צינמון ועמיתיה באמצעות אלפא של קרוניך הייתה 0.86. במחקר הנוכחי התקבלה מהימנות גבוהה יותר של 0.89.

שאלון דמוגרפי - השאלון כלל שאלות אישיות המתייחסות לפרטי רקע (גיל ההורה, השכלה, מצב משפחתי, מספר ילדים במשפחה, רמת דתיות, היקף אחווי משרה, משך הזמן שהאב נמצא בבית בזמן הערות של הילד) ושאלות הנוגעות לילד שלגביו מילאו האבות את השאלון (מין הילד וגילו).

הממצאים

בטרם ייבדקו שאלות המחקר, יוצגו ממוצעים וסטיות תקן של מידת השימוש של האב באמצעי המדיה השונים, וכן משך הזמן שהוא נמצא בבית כאשר ילדו בשעות הערות (לוח 1).

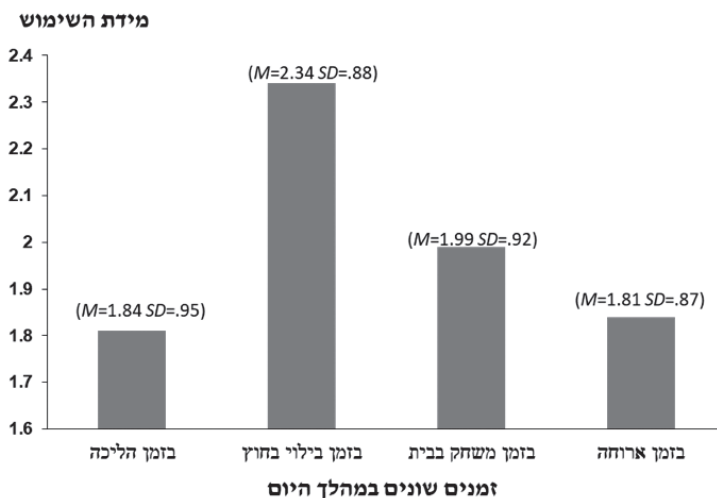
לוח 1

ממוצעים וסטיות תקן של היקף השימוש של האב בשעות באמצעי המדיה השונים בזמן בילוי משותף עם הילד בבית או בחוץ, וכן מידת הזמן שהוא נמצא בבית כאשר ילדו בשעות הערות.

SD	M	
2.18	2.83	משך הזמן שהאב נמצא בבית בזמן הערות של הילד
.37	.17	במחשב
.70	.65	בטלפון חכם
.81	.37	בטלוויזיה
.72	.50	בשיחות טלפון
2.06	1.70	סה"כ

מלוח 1 ניתן לראות שאבות רואים את ילדיהם קצת פחות משלוש שעות ביום (בממוצע). במהלך זמן זה הם משתמשים באמצעי מדיה יותר ממחצית מהזמן (שעה ו-45 דקות). סוג המדיה העיקרי שבו הם בוחרים להשתמש בזמן אינטראקציה עם הילד הוא הטלפון החכם לצורך גלישה באינטרנט או לצורכי שיחות טלפון.

כדי לבחון באילו מצבים חברתיים עם הילד ישתמש האב יותר במדיה, נערך ניתוח שונות שכלל ארבע מדידות חוזרות (Repeated Measures): שימוש במדיה בזמן ארוחה, בזמן משחק משותף בבית, בזמן משחק בחוץ ובזמן הליכה, עם שני משתנים בין הנבדקים: גיל האב (קבוצת הגיל 22-33 לעומת 34-54) וגיל הילד (בחלוקה לפי שלוש קבוצות גיל: 2-4, 7-4, 7-12). חלוקת הגילים של האב נעשתה על פי הציון החציוני של הגיל. בניתוח נמצאו הבדלים מובהקים במידת השימוש במדיה במצבים השונים, $F_{(3,72)} = 14.03, p < 0.001$, $\eta^2 = .37$. מניתוחי המשך מסוג בונפרוני נמצא באופן מובהק שאבות משתמשים יותר במדיה בזמן בילוי משותף עם הילד מחוץ לבית לעומת שלושת הזמנים האחרים - בזמן ארוחה, בזמן משחק בבית, או בזמן הליכה משותפת (תרשים 1). תוצאות אלו התקבלו ללא קשר לגיל האב ולגיל הילד והן תואמות את השערת המחקר.

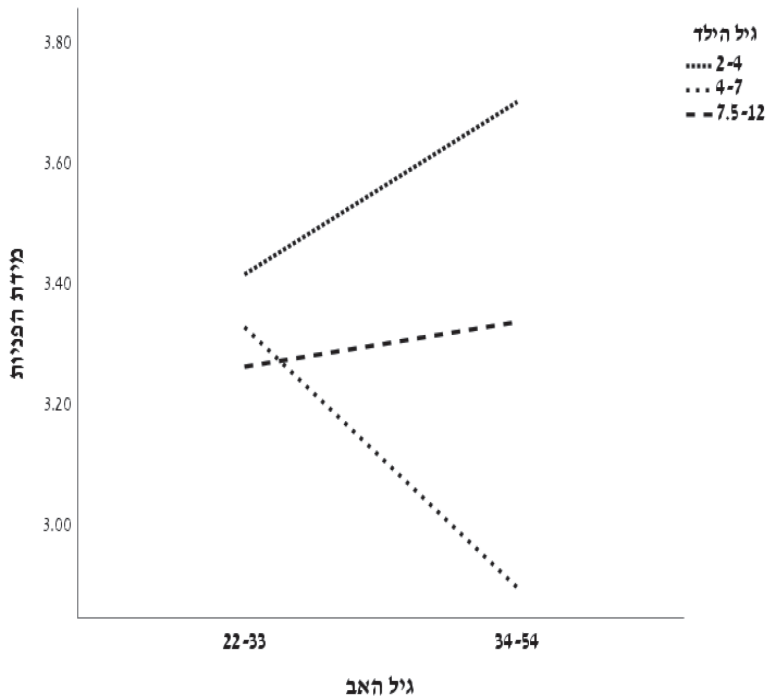
תרשים 1: הבדלים במידת השימוש של האב במדיה במצבים חברתיים שונים עם הילד במהלך היום

עוד עולה מהניתוח, שלא נמצאו אינטראקציות מובהקות בין גיל האב, גיל הילד ומידת השימוש במדיה, $F_{(6,144)} = .63, p = 0.71$; בין גיל האב למידת השימוש במדיה, $F_{(3,72)} = 2.02$, משמעות $p = 0.12$; ובין גיל הילד למידת השימוש במדיה, $F_{(6,144)} = .75, p = 0.60$. ממצאים אלו הם שגיל האב וגיל הילד לא משפיעים על מידת השימוש של האב במדיה בזמן הבילוי שלו עם הילד.

במטרה לבחון את שאלת המחקר השנייה - האם קיימים הבדלים בתחושת החוללות של אבות בגילים שונים והאם קיימים הבדלים בין אבות לילדים בגילים שונים - נערך ניתוח שונות מנוכה דו-כיווני. בניתוח לא נמצאה אינטראקציה בין גיל האב לגיל הילד לגבי תחושת החוללות של האב, $F_{(8,146)} = .60, p = 0.78$ ולא נמצאו הבדלים מובהקים בין אבות צעירים (בני 22-33) לאבות מבוגרים (34-54) בתחושת החוללות ההורית, $F_{(4,73)} = 1.28, p = 0.29$. משמעות הממצאים היא שתחושת החוללות של אבות אינה קשורה לגילם. עם זאת, נמצאו הבדלים בתחושת החוללות של אבות לילדים בגילים שונים, $F_{(8,144)} = 2.33, p = 0.02, \eta^2 = .11$. הבדל זה נמצא בעיקר במדד של שביעות רצון מהקשר. מניתוחי המשך מסוג שפה נמצא כי אבות לילדים בני 2-4 ($M=4.98 SD=0.62$) שבעי רצון יותר מהקשר בהשוואה לאבות לילדים בני 4-7 ($M=4.39 SD=0.93$).

כמו כן, נבחנו ההבדלים במידת הפניות לאינטראקציה של אבות בגילים שונים וילדים בגילים שונים באמצעות ניתוח שונות דו-כיווני. בניתוח נמצא אינטראקציה מובהקת בין גיל האב לגיל הילד ביחס למידת הפניות לאינטראקציה, $F_{(2,76)} = 3.11, p = 0.05, \eta^2 = .08$. מניתוחי המשך לבירור מקור האינטראקציה נמצא שבקרב אבות מבוגרים (בני 34-54),

מידת הפניות לאינטראקציה לילדיהם בני 2-4 ($M=3.70$ $SD=0.45$) גבוהה יותר בהשוואה למידת הפניות לילדיהם בני 4-7 ($M=2.89$ $SD=0.64$). הבדלים אלו לא נמצאו בקרב אבות צעירים (בני 22-33) (תרשים 2).

תרשים 2: אינטראקציה בין גיל האב לגיל הילד במידת הפניות לאינטראקציה עם הילד

במטרה לבחון את שאלת המחקר השלישית - האם החוללות ההורית תנבא את מידת הפניות לאינטראקציה בין אב לילד - נערך ניתוח רגרסיה היררכית. שאלה זו נבדקה לאחר פיקוח על המשתנים הדמוגרפיים שהוכנסו בשלב הראשון לרגרסיה: השכלת אב, גיל האב, גיל הילד, ומשך הזמן שהאב רואה את הילד ביום. הפיקוח מאפשר לנטרל את השפעת הגורמים הללו ולקבל תוצאה מדויקת יותר לגבי הקשר בין חוללות הורית לבין מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם ילדו. בשלב השני הוכנסו ארבעת המדרים של חוללות הורית (שביעות רצון ממידת הקשר עם הילד, תחושת התמודדות עם משמעת וחינוך, תחושת אשמה כלפי הילד, ותחושת שליטה עצמית כלפי הילד) בשיטת רגרסיה בצעדים (Stepwise Regression). המשתנה המנובא היה מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד (לוח 2).

לוח 2

מקדמי רגרסיה היררכית לניבוי מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד על פי השכלת האב, גיל האב, גיל הילד, משך הזמן שהאב רואה את ילדו ביום והחוללות ההורית

מנבאים	צעד 1 (β)	צעד 2 (β)	צעד 2 (β)	צעד 2 (β)
גיל האב	.13	.08	.03	.03
מספר שנות השכלה	-.12	-.13	-.10	-.11
גיל הילד	-.18	-.12	-.11	-.11
משך הזמן שהאב רואה את ילדו ביום	.27*	.14	.15	.14
שביעות רצון ממידת הקשר	.58***	.53***	.76***	.76***
תחושת שליטה עצמית כלפי הילד			.25**	.28**
תחושת התמודדות עם משמעת וחינוך				-.31*
R2	.13	.45	.50	.54
F	2.76*	11.80***	12.15***	12.10***
ΔR2	.13	.32	.06	.04
ΔF	2.76*	41.85***	8.13**	6.37*

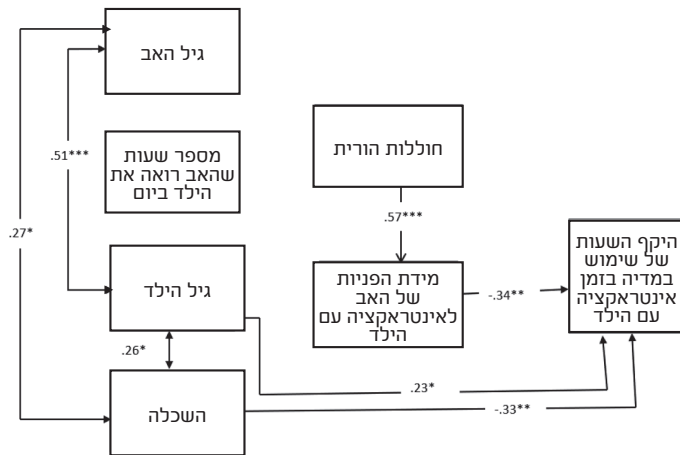
*p<.05 **p<0.01 ***p<0.001

בלוח 2 אפשר לראות שהמשתנה המרכזי שמנבא את פניות האב לאינטראקציה עם הילד הוא מידת שביעות הרצון שלו מהקשר. מדד זה מסביר 32% מהשונות במידת הפניות לאינטראקציה אב-ילד, זאת לאחר פיקוח על כל המשתנים הדמוגרפיים שהופיעו בשלב הראשון והסבירו 13% מהשונות. ככל שהאב חש שביעות רצון גדולה יותר מהקשר שלו עם ילדו, כך מידת הפניות שלו לאינטראקציה עם הילד גבוהה יותר. תחושת השליטה העצמית של ההורה כלפי הילד מוסיפה עוד 6% להסבר השונות. ככל שהאב חש שהוא שולט בעצמו ואינו מתפרץ על הילד, כך מידת הפניות שלו לאינטראקציה עם ילדו נתפסת בעיניו כטובה יותר. תחושת ההתמודדות של האב עם משימת המשמעת והחינוך מוסיפים עוד 4% להסבר השונות. ככל שההורה חש שאינו מתמודד עם המשמעת כלפי ילדו וחינוכו, כך מידת הפניות שלו לאינטראקציה עם הילד גבוהה יותר. בסך הכול שלושת המדדים של חוללות הורית מתוך הארבעה מסבירים יחד 42% מהשונות במידת הפניות של האב לאינטראקציה איכותית עם הילד (לאחר פיקוח על המשתנים הדמוגרפיים). מעניין לראות שמשך הזמן שהאב רואה את ילדו ביום נמצא בתחילה כמנבא את מידת הפניות

לאינטראקציה. כלומר, ככל שהאב רואה את הילד יותר שעות ביום, כך הוא תופס את איכות האינטראקציה עם ילדו כטובה יותר, בדומה להשערותנו. אולם כאשר המדדים של החוללות נכנסים למשוואה אין עוד משמעות למשך הזמן שהאב רואה את ילדו ביום, ומדר זה אינו מסביר באופן מובהק את פניותו לאינטראקציה עם הילד.

בחלקו האחרון של המחקר בחנו את ההשפעות היחסיות של כל המשתנים על ניבוי היקף השעות של שימוש במדיה של האב בזמן אינטראקציה עם הילד בבית או בחוץ. יצרנו מוד אחד שכלל את כמות השעות שבהן האב משתמש באמצעי מדיה כאשר הוא באינטראקציה עם הילד, ומדר אחר לחוללות הורית. המודל המשווער לניתוח SEM מוצג לעיל באיור 1. שטייגר (Steiger, 1990) וקליין (Kline, 2011) הציעו לבדוק אם מודל תיאורטי מתאים לנתונים באמצעות מספר מדדים: מדרד כושר ההתאמה (CFI), אינדקס כושר השוואתי (Bentler, 1990), שורש ממוצע של שגיאת קירוב (RMSEA), התוצאה של χ^2 , והיחס בין χ^2/df . המודל נחשב מתאים לנתונים כאשר $\chi^2/df < 3$ ואינו מובהק, גם כאשר המדר של ה-CFI גבוה מ-0.95, ה-NFI גדול מ-0.9 וה-RMSEA נמוך מ-0.05 (Bollen & Curran, 2006).

בניתוח ה-SEM נמצא כי המודל תואם למציאות ומתאים למודל שהצגנו לעיל ($\chi^2 = 2.77$, $df = 6$, $\chi^2/df = .46$, $p = 0.84$; $NFI = 0.97$; $CFI = 1.00$; $RMSEA = 0.00$). (איור 2).

איור 2: ניתוח SEM לניבוי היקף השימוש במדיה של אבות בזמן אינטראקציה עם הילד בבית או בחוץ, באמצעות משתנים דמוגרפיים, חוללות הורית, ומידת הפניות של אב לאינטראקציה עם הילד

כפי שניתן לראות באיור 2, החוללות ההורית מסבירה את מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד באופן מובהק ($\beta = .57$), ומידת הפניות של האב לאינטראקציה מסבירה באופן מובהק את היקף השימוש במדיה של האב במהלך אינטראקציה עם הילד ($\beta = -0.34$). כלומר, ככל שהחוללות ההורית של האב גבוהה יותר, כך מידת הפניות שלו לאינטראקציה עם ילדו גבוהה יותר, מה שמוביל להיקף שימוש מופחת במדיה בזמן אינטראקציה עם הילד. יתרה מזאת, קיימים קשרים מובהקים בין השכלת האב ($\beta = -0.33$) וגיל הילד ($\beta = 0.23$) לבין היקף השימוש של האב במדיה. ככל שהאב משכיל יותר וככל שהילד צעיר יותר, כך היקף השימוש במדיה של האב בזמן אינטראקציה עם הילד נמוך יותר. הממצאים תומכים במודל המוצע ומסבירים את חשיבות הפניות של האב לאינטראקציה איכותית בינו ובין ילדו באופן ישיר, ואת חשיבות החוללות ההורית שלו באופן עקיף להבנת היקף השעות שהאב משתמש במדיה בזמן אינטראקציה עם הילד בבית ובחוץ.

לסיכום, אבות משתמשים באמצעי מדיה במידה הגבוהה ביותר בזמן בילוי מחוץ לבית עם הילד (בהשוואה למצבים אחרים עם הילד). כמו כן, ככל שהאב מדווח על פניות גבוהה יותר לאינטראקציה עם ילדו, כך הוא משתמש פחות במדיה במהלך אינטראקציה עם הילד. יתרה מזאת, החוללות ההורית מסבירה את מידת הפניות של האב לאינטראקציה איכותית עם ילדו ובכך קשורה באופן עקיף למידת השימוש של האב במדיה. נוסף על כך, אבות משכילים משתמשים פחות במדיה בזמן האינטראקציה עם הילד, וככל שהילד צעיר יותר כך האב משתמש פחות במדיה בזמן האינטראקציה עימו. עוד נמצא שתחושת החוללות של האב, מידת השימוש שלו במדיה בזמן אינטראקציה עם הילד, ומידת הפניות של האב לאינטראקציה, אינם קשורים לגיל האב. לעומת זאת, גיל הילד משפיע על החוללות של האב ועל מידת הפניות שלו לאינטראקציה באופן הבא: אבות לילדים צעירים בני 2-4 מדווחים על שביעות רצון גבוהה יותר מהקשר עם הילדים בהשוואה לאבות לילדים בני 4-7. אבות מבוגרים בני 34-54 שנים פנויים יותר לאינטראקציה עם ילדיהם הצעירים בני 2-4 לעומת מידת פניותם לילדיהם בני 4-7.

דיון

במחקר נבחנה מידת השימוש של אבות במדיה בזמנים שונים שבהם הוא נמצא עם ילדיו, והקשר לחוללות הורית ולמידת הפניות שלו לאינטראקציה עם ילדיו. מתוך המחקר עלו שלושה ממצאים מרכזיים: (א) ככל שהאב חווה תחושת שליטה עצמית במצבים שונים עם הילד, ככל שהוא יותר שבע רצון מהקשר שלו עם הילד, וככל שהוא מרגיש שהוא מתקשה בהתמודדות עם בעיות משמעת, כך מידת הפניות שלו לאינטראקציה עם ילדיו גבוהה יותר; (ב) מידת פניות גבוהה של האב לאינטראקציה עם הילד קשורה באופן ישיר לשימוש מופחת במדיה במצבים חברתיים עם ילד. בנוסף, תחושת חוללות גבוהה קשורה באופן עקיף לשימוש מופחת במדיה דיגיטלית; (ג) מידת השימוש הגבוהה ביותר באמצעי המדיה נעשית בזמן בילוי משותף בחוץ עם הילד.

חוללות הורית מנבאת את מידת הפניות של האב לאינטראקציה איכותית עם הילד

אחת משאלות המחקר הייתה האם החוללות ההורית תנבא את מידת הפניות לאינטראקציה אב-ילד לאחר פיקוח על משתנים דמוגרפיים שונים. ההשערה הייתה שככל שהחוללות של האב תהיה גבוהה יותר, כך מידת הפניות שלו לאינטראקציה עם הילד תהיה גם היא גבוהה יותר. השערת זו אוששה בעיקר לגבי המדדים של שביעות רצון מהקשר עם הילד ותחושת שליטה עצמית במצבים עם הילד. ככל שהאב מרגיש שביעות רצון רבה יותר מהקשר שלו עם ילדו, כך הוא מדווח על מידת פניות גבוהה יותר לאינטראקציה עם הילד גם כאשר הוא חוזר עיף מהעבודה. תוצאה דומה נמצאה גם לגבי המדד של תחושת שליטה הורית. ככל שהאב חש שהוא שולט יותר ברגשותיו במצבים שונים עם הילד ואינו מתפרץ וכועס על הילד, כך הוא מדווח על פניות רבה יותר לאינטראקציה עם הילד. תוצאות אלו תואמות מחקרים קודמים, שמצאו שככל שתחושת ההורות של אבות גבוהה יותר, כך הם מעורבים יותר בגידול הילדים (Trahan, 2018) וחושפים את ילדיהם לסביבה ביתית עשירה יותר (Peacock-Chambers et al., 2017).

חוללות הורית חשובה לרווחה הנפשית של אבות ויכולה להסביר את הפניות של האב לאינטראקציות עם ילדיו (Hawkins, 2008; Boyraz & Sayger, 2011). אב שמרגיש מסופק מחייו וחש תחושה של רווחה נפשית (well-being), יהיה פנוי יותר לאינטראקציה עם הסביבה בכלל ועם ילדיו בפרט. בישראל, למשפחה בכלל וליילד בפרט יש חשיבות עליונה בשל סיבות הקשורות בדת ובמסורת תרבותית (מור וגיא, 2006). 74.4% מהאבות שהשתתפו במחקר זה הגדירו את עצמם כדתיים או חרדים. חינוך הילדים ודאגה לעתידם הם חלק מהחובות של האב בדת היהודית, כפי שמפורט במסכת קידושין: "האב חייב בבנו למולו, ולפרותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות; ויש אומרים: אף להשיטו במים" (קידושין כט ע"א). ייתכן שככל שהאב תופס את תפקידו כחשוב להתפתחות הילד, כך רמת החוללות שלו תהיה טובה יותר ומידת הפניות שלו לאינטראקציה משמעותית עם ילדיו תהיה גבוהה יותר. תוצאות אלו התקבלו לאחר פיקוח על גיל הילד, גיל האב, השכלתו, ומשך הזמן שהוא רואה את הילד ביום. ההשערה הייתה שאב שנמצא מספר שעות רב יותר עם ילדיו יהיה פנוי לאינטראקציה איכותית איתם. אולם התוצאות מראות שמשנתנה זה נמצא משמעותי רק אם בוחנים אותו לבד ולא מתייחסים לחוללות ההורית. כאשר החוללות ההורית נכנסת למשוואה אין עוד חשיבות לכמות הזמן של האב בבית, והחוללות ההורית משמעותית יותר בקביעת מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד. לגבי המדד של התמודדות עם בעיות משמעת, נמצאה תוצאה הפוכה. כלומר ככל שהאב חש שהוא מתקשה להתמודד עם בעיות משמעת, כך הוא מדווח על פניות רבה יותר לאינטראקציה עם הילד. ממצא זה מעיד על כך שאבות שמתקשים בהתמודדות עם בעיות משמעת אינם נרתעים מאינטראקציה עם ילדיהם, אלא להיפך - מגדילים את כמות ואיכות הפניות שלהם לילד. ייתכן כי ההנחה העומדת בפני האב היא שככל שהוא יהיה פנוי יותר לילדו, כך הוא יצליח להתגבר על הקשיים ולהציב משמעת בצורה טובה יותר.

לגבי המשתנה גיל הילד, באופן כללי לא נמצא שמשנתנה זה מסביר את מידת הפניות של

האב לאינטראקציה. עם זאת, נמצא שאבות מבוגרים (בני 34-54) פנויים יותר לאינטראקציה עם ילדים בני 2-4 לעומת ילדים בני 4-7. ממצא זה שונה ממחקרו של קייזר (Keizer, 2015), שמצא שככל שהילד מבוגר יותר, כך האב מבלה איתו זמן רב יותר בפעילויות פנאי של קריאה ומשחק.

ניבוי שימוש במדיה דיגיטלית באמצעות מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד וחוללות הורית

שאלת המחקר המרכזית הייתה מהם יחסי הגומלין בין מידת השימוש של האב במדיה בזמן אינטראקציה עם הילד לבין מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד, חוללות הורית ומשתנים דמוגרפיים נוספים.

הממצאים הראו שמידת פניות גבוהה של האב לאינטראקציה עם הילד קשורה באופן ישיר לשימוש מופחת במדיה במצבים חברתיים עם הילד; ותחושת חוללות גבוהה קשורה באופן עקיף לשימוש מופחת במדיה.

במחקר דומה שנערך על אימהות (כספי, 2020), נמצא שהמדד של אשמה הורית מנבא את מידת השימוש של האם במדיה. כלומר, ככל שאימהות חשות יותר אשמה, מדד שהוא חלק מחוללות הורית נמוכה, כך הן משתמשות יותר במדיה במצבים חברתיים עם הילד. התוצאות במחקר הנוכחי מצביעות על קשר אחר בקרב אבות. המדד של אשמה הורית אינו משמעותי עבור האבות, לא בהקשר של מידת הפניות של האב לילד ולא בהקשר של מידת השימוש במדיה דיגיטלית בזמן אינטראקציה עם הילד. הממצאים אינם מראים על קשר ישיר בין חוללות הורית של האב למידת השימוש שלו במדיה, אלא על קשר עקיף באמצעות המשתנה מידת הפניות של האב לאינטראקציה עם הילד. כלומר, ככל שתפיסת החוללות ההורית של האב גבוהה יותר, כך הוא מרגיש יותר פנוי לקשר איכותי עם הילד, ולכן הוא משתמש פחות במדיה כאשר הוא באינטראקציה במצבים שונים עם ילדיו.

כדי לנסות להבין מדוע אבות שאינם מרגישים פנויים לקשר איכותי עם הילד, משתמשים יותר במדיה בזמן אינטראקציה עם ילדיהם, ראוי תחילה להבין את טיב השאלות שנשאל האב בהקשר של פניות לאינטראקציה עם הילד. 11 מתוך 16 שאלות בשאלון מתייחסות לחוסר הפניות של האב לאינטראקציה איכותית בשל עייפות של האב מיום העבודה העמוס. כלומר, אבות שדיווחו שהם אינם מקיימים אינטראקציות איכותיות עם הילד בשל עייפות מיום העבודה, השתמשו במדיה במידה רבה יותר בזמנים שהם היו עם ילדיהם.

היקף השעות הגבוה הנדרש מאבות בישראל גורם להם לעומס רב, פוגע ברווחתם הנפשית, ולעיתים גורם גם לקונפליקט עבודה-משפחה (Kulik et al., 2016). מאז כניסת האינטרנט והטלפונים הסלולריים לכל בית, אבות נדרשים לעיתים להמשיך את העבודה ואת שיחות הטלפון גם לאחר שעות העבודה כשהם כבר בבית. במשפחות שבהן שני ההורים עובדים במשרה מלאה, שני ההורים מרווחים על לחץ הורי גבוה (Craig & Churchill, 2019).

הלחץ הזה פוגע במידת הפניות של ההורים לילדיהם, כפי שנמצא במחקר שנערך על אימהות ואבות בישראל. במחקר זה נמצא שכל שאבות עובדים מספר שעות רב יותר מחוץ לבית, כך מידת הפניות שלהם לאינטראקציה עם ילדיהם נמוכה יותר (Orr & Caspi, in preparation). עומס זה פוגע באיכות האינטראקציות בין האב לילדיו וגורם להם לחפש מפלט ברשתות החברתיות ובאתרי אינטרנט שונים.

כאשר נבחנה השאלה באילו מצבים חברתיים עם הילד האב צורך יותר מדיה דיגיטלית, נמצאו תוצאות דומות לתוצאות שהתקבלו במחקרה של כספי (2020) לגבי אימהות. נמצא שאבות משתמשים במידה הגבוהה ביותר במדיה דיגיטלית בזמן בילוי משותף עם הילד מחוץ לבית בהשוואה לזמנים אחרים עימו. במחקרם של הניקר ועמיתיו (Hiniker et al., 2015) 59%, מההורים דיווחו שהם משתמשים בטלפון בזמן השהייה עם הילד בגן השעשועים. ככל הנראה, השימוש נועד להפיג שעמום ומאפשר לאבות שחוזרים עייפים מהעבודה זמן מנוחה. ממצא זה מתחרר לאור העובדה שאבות לילדים גדולים יותר דיווחו שהם משתמשים יותר במדיה דיגיטלית בזמן שהייה עם ילדיהם בהשוואה להורים לילדים צעירים. כאשר הילד צעיר, והאב נמצא עם הילד בגן שעשועים או בבית, הוא מחויב מכורח המצב להשגיח עליו ביתר שאת, ולכן אינו יכול לאפשר לעצמו להשתמש במהלך האינטראקציה במדיה דיגיטלית לזמן רב. ככל שהילד גדל, האב יכול להניח לו לשחק באופן עצמאי מבלי שיצטרך להשגיח עליו באינטנסיביות רבה, אך אם הוא תופס את תפקידו כחשוב להתפתחות הילד הוא יכול לבחור לנצל הזדמנות זו למשחק משותף ומשמעותי עבור הילד.

סיכום ומסקנות

ככל הנראה, אבות שחשים שהם לא תורמים לילדיהם ותחושת המסוגלות ההורית שלהם נמוכה, אינם חשים פנויים לאינטראקציה איכותית עם ילדיהם. הדבר מוביל אותם לחפש מפלט והפוגה מהעומס היומי באמצעות שימוש בטלפונים חכמים בזמן שהם אמורים להיות באינטראקציה עם ילדיהם. השימוש הרב ביותר נעשה בזמן בילוי משותף מחוץ לבית, זמן שבו הם פחות נדרשים למשחק אחד על אחד ויכולים לאפשר לעצמם לשבת על ספסל בגן השעשועים במקום להיות שותפים אקטיביים במשחק עם הילד.

מכאן שחשוב להפיץ את הידע על חשיבות תפקידו של האב כחלק מהותי בהתפתחותו של הילד בכל התחומים, ולתת לו כלים ליצירת אינטראקציות משמעותיות וחיוניות עם ילדיו גם בגני השעשועים. הידע והכלים המעשיים יכולים לפתח אצל אבות תחושת חוללות גבוהה ולעודד אותם לנצל את זמן השהות שלהם עם ילדיהם בצורה יעילה עבור אינטראקציות משמעותיות עם הילד. יתרה מזאת, העלאת המודעות של אבות לחשיבות של אינטראקציות רציפות עם ילדיהם, ללא הסחות דעות של מדיה דיגיטלית, עשויה להפחית את השימוש במדיה דיגיטלית בזמן בילוי עם הילד ולהעביר אותו לשעות שבהן האב אינו באינטראקציה עם ילדיו.

מגבלות המחקר

המחקר הנוכחי התבסס על דיווחם של 82 אבות לגבי מידת השימוש שלהם באמצעי המדיה השונים. כמות הנבדקים נמוכה יחסית וכוללת בעיקר אבות מסורתיים ודתיים, ראוי לבחון את הקשרים במחקרים גדולים ומקיפים יותר הכוללים גם אבות מהאוכלוסייה החילונית. אבות אינם נענים בנקל למלא שאלונים ולכן הקושי לאתר אבות שיסכימו לשתף פעולה ולמלא שאלונים מקשה על ביצוע מחקרים גדולים. כמו כן, קיים מחסור במחקרים בתחום זה בקרב אבות, וגם כאשר נמצאו מחקרים על הורים, חלקם של האבות במדגם היה מועט בהשוואה לאימהות, מה שהקשה על גיבוש בסיס תיאורטי נרחב למחקר. מחקר זה הוא ראשון מסוגו בבחינת הקשר בין חוללות הורית בקרב אבות ומידת פניותם לקשר עם הילד לבין מידת השימוש שלהם במדיה בזמן שהייה עם הילד. ראוי להמשיך ולהרחיב את המחקר בקרב אבות, לבחון את אופי השימוש במדיה הדיגיטלית בזמנים שונים עם הילד ולאחר סיבות נוספות שעשויות להסביר שימוש זה.

מקורות

- בזק (2019). החיים הדיגיטליים, דוח האינטרנט של בזק 2019-2020.
- בזק (2020). דוח האינטרנט 2020 HOMEBOY ECONOMY.
- כספי, ר' (2020). שימוש של אימהות באמצעי מדיה דיגיטלית בזמן אינטראקציה עם ילדיהן והקשר לחוללות הורית. *חוקרים @ הגיל הרך*, 10, 1-27.
- כץ, י' (2011). שימוש בטכנולוגיה בקהלים דתיים בישראל: שילוב בין חברה מסורתית ותקשורת מתקדמת. *ספר עמדות*, ג, 113-131.
- ליאון, מ' (2001). *השפעת חוללות עצמית הורית, סמכות אפיסטמית עצמית הורית, צורך בסגירות ותושייה נלמדת על הצבת גבולות של אמהות כלפי ילדיהן*, (עבודה לשם קבלת תואר "מוסמך לפסיכולוגיה"), אוניברסיטת תל-אביב.
- מור, ד' וגיא, ע' (2006). שילוב משפחה ועבודה וחשיבותו לשביעות רצון של נשים עובדות בישראל. *סוגיות חברתיות בישראל*, 2, 45-72.
- נריה בן-שחר, ר' ולב-און, א' (2013). מגדר, דת וטכנולוגיה חדשה: תפיסות, עמדות, דפוסי התנהגות ושימוש באינטרנט בקרב נשים חרדיות העובדות בסביבות עבודה ממוחשבות. *מגמות: רבעון למדעי ההתנהגות*, 49, 272-306.
- שחר, ר' וליוש, ק' (2007). "האבהות החדשה". *החינוך וסביבו: שנתון סימנר הקיבוצים*, 29, 222-238.

- Aiken, M. (2017). *The cyber effect: A pioneering cyber-psychologist explains how human behavior changes online*. Spiegel & Grau.
- Bandura, A. (1997). *Self efficacy: The exercise of control*. W.H. Freeman.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American psychologist*, 44(9), 1175.
- Baram, T. Z., & Bolton, J. L. (2019). Parental smartphone use and children's mental outcomes: A neuroscience perspective. *Neuropsychopharmacology*, 44(2), 239-240.
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238-246.
- Bollen, K. A., & Curran, P. J. (2006). *Latent curve models: A structural equation approach*. Wiley & Sons.
- Boyraz, G., & Sayger, T. V. (2011). Psychological well-being among fathers of children with and without disabilities: The role of family cohesion, adaptability, and paternal self-efficacy. *American journal of men's health*, 5(4), 286-296.
- Cho, K. S., & Lee, J. M. (2017). Influence of smartphone addiction proneness of young children on problematic behaviors and emotional intelligence: Mediating self-assessment effects of parents using smartphones. *Computers in Human Behavior*, 66, 303-311.
- Cinamon, R. G., Weisel, A., & Tzuk, K. (2007). Work-family conflict within the family: Crossover effects, perceived parent-child interaction quality, parental self-efficacy, and life role attributions. *Journal of Career Development*, 34(1), 79-100.
- Courage, M. L., Murphy, A. N., Goulding, S., & Setliff, A. E. (2010). When the television is on: The impact of infant-directed video on 6-and18-month-olds'attention during toy play and on parent-infant interaction. *Infant Behavior and Development*, 33(2), 176-188.
- Craig, L., & Churchill, B. (2019). Labor force status, transitions, and mothers' and fathers' parenting stress: Direct and cross-spousal influences. *Journal of Marriage and Family*, 81(2), 345-360.
- DeKlyen, M., Biernbaum, M. A., Speltz, M. L., & Greenberg, M. T. (1998). Fathers and preschool behavior problems. *Developmental psychology*, 34(2), 264.
- Duggan, M., Lenhart, A., Lampe, C., & Ellison, N. B. (2015). Parents and social media. *Pew Research Center*, 16. <https://gradelevelreading.net/wp-content/uploads/2018/11/Role-of-Media-in-Supporting-Parent-Success-Pre-Readings-Combined.pdf>
- Gillette, M. T., & Gudmunson, C. G. (2014). Processes linking father absence to educational attainment among African American females. *Journal of Research on Adolescence*, 24, 309-321.
- Hawkins, D. N. (2008). Paternal Involvement and Fathers' Well-Being across the Life Course. *Conference Papers -- American Sociological Association*, 1-24.

Henry, J. B., Julion, W. A., Bounds, D. T., & Sumo, J. N. (2020). Fatherhood matters: An integrative review of fatherhood intervention research. *The Journal of School Nursing, 36*(1), 19-32.

Hiniker, A., Sobel, K., Suh, H., Sung, Y. C., Lee, C. P., & Kientz, J. A. (2015, April). Texting while parenting: How adults use mobile phones while caring for children at the playground. *Proceedings of the 33rd annual ACM conference on human factors in computing systems (727-736)*. ACM.

Hnatiuk, J. A., Salmon, J., Campbell, K. J., Ridgers, N. D., & Hesketh, K. D. (2015). Tracking of maternal self-efficacy for limiting young children's television viewing and associations with children's television viewing time: A longitudinal analysis over 15-months. *BMC Public Health, 15*(1), 517.

Islam, M. S., Sujan, M. S. H., Tasnim, R., Ferdous, M. Z., Masud, J. H. B., Kundu, S., ... & Griffiths, M. D. (2020). Problematic internet use among young and adult population in Bangladesh: Correlates with lifestyle and online activities during the COVID-19 pandemic. *Addictive behaviors reports, 12*, 100311.

Jago, R., Wood, L., Zahra, J., Thompson, J. L., & Sebire, S. J. (2015). Parental control, nurturance, self-efficacy, and screen viewing among 5-to 6-year-old children: A cross-sectional mediation analysis to inform potential behavior change strategies. *Childhood Obesity, 11*(2), 139-147.

Jones, T. L., & Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review, 25*(3), 341-363.

Keizer, R. (2015). Which men become involved fathers? The impact of men's own attitudes on paternal involvement in the Netherlands. *International Review of Sociology, 25*(3), 359-372.

Keown, L. (2011). Fathering and mothering of preschool boys with hyperactivity. *International Journal of Behavioral Development, 35*(2), 161-168.

Kildare, C. A., & Middlemiss, W. (2017). Impact of parents mobile device use on parent-child interaction: A literature review. *Computers in Human Behavior, 75*, 579-593.

Kline, R. B. (2011). Principles and practice of structural equation modeling. The Guilford Press.

Kulik, L., Shilo-Levin, S., & Liberman, G. (2016). Work-family role conflict and well-being among women and men. *Journal of Career Assessment, 24*(4), 651-668.

Lupton, D., Pedersen, S., & Thomas, G. M. (2016). Parenting and digital media: From the early web to contemporary digital society. *Sociology Compass, 10*(8), 730-743.

Mathwasa, J., & Okeke, C. I. O. (2016). Barriers educators face in involving fathers in the education of their children at the foundation phase. *Social Science Journal, 46*, 229-240.

McDaniel, B. T. (2019). Parent distraction with phones, reasons for use, and impacts on parenting and child outcomes: A review of the emerging research. *Human Behavior and Emerging Technologies, 1*(2), 72-80. .

Moser, C., Schoenebeck, S. Y., & Reinecke, K. (2016, May). Technology at the table: Attitudes about mobile phone use at mealtimes. *Proceedings of the 2016 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems (1881-1892)*. ACM.

Murray, K. W., Finigan-Carr, N., Jones, V., Copeland-Linder, N., Haynie, D. L., & Cheng, T. L. (2014). Barriers and facilitators to school-based parent involvement for parents of urban public middle school students. *SAGE open*, 4(4), 2158244014558030.

Orr, E., & Caspi, R., (in preparation). Parental interaction quality, learning stimulation in the home environment, and children's academic outcomes. *The journal of family studies*.

Peacock-Chambers, E., Martin, J. T., Necastro, K. A., Cabral, H. J., & Bair-Merritt, M. (2017). The influence of parental self-efficacy and perceived control on the home learning environment of young children. *Academic Pediatrics*, 17(2), 176-183.

Perrin, A. (2015). Social media usage: 2005-2015. *Pew Research Center Internet and Technology*. <http://www.pewinternet.org/2015/10/08/social-networkingusage-2005-2015/>

Radesky, J. S., Kistin, C. J., Zuckerman, B., Nitzberg, K., Gross, J., Kaplan-Sanoff, M., ... & Silverstein, M. (2014). Patterns of mobile device use by caregivers and children during meals in fast food restaurants. *Pediatrics*, 133(4), e843-e849.

Sanders, M. R., Dittman, C. K., Keown, L. J., Farruggia, S., & Rose, D. (2010). What are the parenting experiences of fathers? The use of household survey data to inform decisions about the delivery of evidence-based parenting interventions to fathers. *Child Psychiatry & Human Development*, 41(5), 562-581. <https://doi.org/10.1007%2Fs10578-010-0188-z>.

Shim, S. Y., & Lim, S. A. (2019). Paternal self-efficacy, fathering, and children's behavioral problems in Korea. *Journal of Child and Family Studies*, 28(3), 851-859.

Steiger, J. H. (1990). Structural model evaluation and modification: Interval estimation approach. *Multivariate Behavioral Research*, 25, 173-180.

Stupica, B. (2016). Rounding the bases with a secure base. *Attachment & Human Development*, 18(4), 373-390.

Trahan, M. H. (2018). Paternal self-efficacy and father involvement: A bi-directional relationship. *Psychology of Men & Masculinity*, 19(4), 624.

Wolfers, L. N., Kitzmann, S., Sauer, S., & Sommer, N. (2020). Phone use while parenting: An observational study to assess the association of maternal sensitivity and smartphone use in a playground setting. *Computers in Human Behavior*, 102, 31-38.